

עבודת מורשת

הקשר במעוזים במלחמת יום הכיפורים

מנחים:

אל"מ במיל' יען ורד

אל"מ במיל' עידו רטן

מגישי העבודה:

צוער אופק קפון

צוערת נטלי נוחי

צוערת ספיר דהן

צוערת עמית סנדר

השלמה מבצעית 027

"משימתו של מנהיג היא להביא את אנשיו מהמקום
בו הם נמצאים - למקום שבו הם לא היו מעולם" (הנרי קיסנג'יר)

הקדמה

המעוזים הינם רצועה של מוצבים קטנים על תעלת סואץ שנכבשה במלחמת ששת הימים, אשר הוקמו לצורכי הגנה, תצפית והתראה על המצרים. "המעוזים תוכננו להיות העיניים והאוזניים של המדינה" (אל"מ במיל' יען ורד), כל זאת כחלק מתוכנית להגנת סיני שהתקבלה במטכ"ל בנובמבר 1968 (תוכנית אשר כונתה "קו בר-לב").

התוכנית המקורית כללה 33 מעוזים אשר נבנו על שפת התעלה. מאחורי קו המעוזים נבנו תעוזים, אשר היו מוצבים גדולים יותר ויועדו כבסיס כינוס לפלוגות השיריון ולארטילריה ששירתו את הקו.

המעוזים הוקמו במרחק ממוצע של 10 ק"מ אחד מהשני, ובנוסף בנקודות התורפה בקו נבנו "מקבצי מעוזים" אשר חיזקו נקודות אלו. חלק מהמעוזים נבנו כמקבץ בצירי הפריצה הראשיים (הצפוני, רפידים, הגידי, המיתלה והחת"ם)¹.

המעוזים היוו קו התראה ראשון ועקב כך נוצר צורך להפעיל מערכות קוויות, תג"מ ובחלקם ת"ג, אשר סיפקו קשר אחורה מהמעוז אל המפקדות הגזרתיות ואפילו אל הפיקוד והמטכ"ל. עקב קרבתם של המעוזים אל האויב המצרי ואיושם החלקי, כולם נפלו בידי המצרים עד היום השמיני ללחימה.

את תפקודם, נפילתם וחילוצם במהלך המלחמה נפרט בהמשך העבודה.

ברצוננו להביע תודה והערכה רבה למנחים שעזרו באיסוף החומרים ובהכוונה של כתיבת העבודה, אל"מ במיל' יען ורד ואל"מ במיל' עידו רטן.

קריאה נעימה!

¹ ראה מפה בנספח א'

תוכן עניינים

1. מבוא..... עמ' 4
2. מילון מושגים..... עמ' 5
3. פריסת הקשר במעוז, בין המעוזים, מהמעוזים אחורה ואל הכוחות הניידים.... עמ' 6
4. עמידות הקשר בזמן המלחמה – יתרונות וחסרונות..... עמ' 8
5. השימוש באמצעי הקשר בעת חילוץ המעוזים..... עמ' 11
6. האם הקשר ענה על הציפיות? דעות הדרגים השונים בחיל. עמ' 15
7. "המעוזים בימינו"..... עמ' 17
8. סיכום, דיון ותובנות..... עמ' 18
9. ביבליוגרפיה..... עמ' 19
10. נספחים

מבוא

עבודה זו עוסקת בקשר במעוזים ומהם במלחמת יום הכיפורים, עם דגש על התקופה שבין תחילת המלחמה עד לנפילת המעוז האחרון (המזח) ביום השמיני ללחימה ובהמשך לעבודת המורשת שנכתבה בהשלמה 022 – "המעוזים-מלחמת הקשר". תחילה, נפרט את מבנה הקשר במעוזים, את פריסת המערכות ואת האמצעים אשר נעשה בהם שימוש באותה התקופה ולאחר מכן, נפרט את עמידות קשר זה בתנאי הלחימה. נשים דגש על השימוש בקשר בעת ניסיון חילוץ המעוזים תוך השוואה בין שני מעוזים נבחרים, מעוזי "פורקן" ו"המזח".

בהמשך העבודה, נדון בשרידות מערכות הקשר, ברציפות הקשר בין הכוחות המתמרנים למעוזים בזמן הלחימה וביתירות הקשר של המעוזים עם המפקדות והכוחות המתמרנים. נציג את היתרונות והחסרונות של אמצעי הקשר אשר היו בשימוש באותה התקופה, נוסיף גם השוואה למכשירי הקשר הקיימים כיום ואיך הם היו יכולים לספק מענה באותה התקופה. נדון בתפקוד הקשר במעוזים ונחקור האם הוא ענה על הציפיות מהרמה הטקטית הגבוהה (אוגדה), ועד לרמת האסטרטגיה הרבתית, כמשתקף מועדת אגרנט, דרך הרמה האסטרטגית מנקודת המבט של הקשר"ר דאז, האלוף (מיל') שלמה ענבר. בעבודה נסתמך על מקורות מגוונים הכולל ראיונות של האלוף (מיל') שלמה ענבר ואל"מ (מיל') יען ורד ואל"מ (במיל') עידו רטן. הקלטות קשר שנעשו ע"י קשר במילואים אשר שירת במעוז במלחמה (אבי יפה), ועל עדותם של האלוף אריאל שרון, אל"מ (דאז) אמנון רשף ואל"מ (במיל') פנחס נוי בועדת אגרנט, מפות ותרשימי קשר של המעוזים ושל המלחמה ככלל, קטעי עיתונות ועוד.

במהלך העבודה נשים דגש על מורשת חיל הקשר והתקשוב, נפרט כיצד הלקחים מהתקופה יושמו, כיצד הם יכולים לשמש אותנו כקציני קשר כיום ומה הינו עושים היום עם האמצעים העומדים לרשותנו, כל זאת תוך שימת דגש על גאווה תקשובית כוללת.

מילון מושגים

- מ.ק. 6 – מכשיר נישא אשר בנוי משני חלקים – שני שליש סוללה ושליש גביש, עובד על תדר אחד קבוע ויוצר קשר עם כל מ.ק. באותו התדר באזור הקליטה שלו. משמש בעיקר בעיקר לעמדות שמירה ותצפית.
- מ.ק. 25 – מכשיר נישא שעובד על תדרים בתחום התג"מ (95: 75-00: 30), בעל 920 אפיקים ביניהם מרווח קפיצות בין תדרים של 50KHZ, משקלו הוא 9 ק"ג.
- משפחת VRC – משפחת מכשירי קשר שנועדה להחליף את משפחת ה-GRC שקדמה לה. מכילה שלושה מכשירי קשר מושאים (מ.ק. 43, 47 ו-46), בעלי אפנון FM בתחום תדרים 975: 87-00: 30, המשדרים בהספקים שונים עד 35 וואט, משקלם הוא 25 ק"ג.
- טל 312 – טלפון שדה השוקל 4.3 ק"ג. משדר לטווח של 15-17 ק"מ ע"ב פריסה קווית. טלפון זה מתחבר למרכזיה מרכזי 22.
- ח-10 – גיד המורכב מארבעה חוטי נחושת ושלושה חוטי פלדה בציפוי של פוליטילן וחומר מבודד. משמש לחיבור בין תיבות חיבורים שונות לטלפוני שדה וכו'.
- אנטנת מעוז – אנטנה שיוצרה במהלך מלחמת ההתשה על מנת לתת מענה לקשר במעוז בעת הפגזות הארטילריה של הצבא המצרי. האנטנה מורכבת משלושה מוטות באורך של 1.5 מטר המתברגות אחת לשנייה בקלות ולכן קל לפרק ולהרכיב אותה בעת נפילת הפגזים.

פריסת הקשר במעוז, בין המעוזים, מהמעוזים אחורה ואל הכוחות הניידים

פריסת הקשר הקווי במעוז:

עיקר הקשר במעוז מבוסס על קשר קווי.

הפריסה הקווית במעוז מבוססת על נל"ן טל' 312, מרכזיה בבונקר הפיקוד וסלילה קווית בין חלקי המעוז השונים.

הסלילה הקווית מורכבת מזוגות בודדים של ח-10 אשר נפרסו אל הבונקרים והעמדות במעוז ישירות ובמקביל, דבר אשר היווה גיבוי למקרה שהתוודך נקרע, כך שהאות עובר מסביב ומגיע ליעד.

כלל התקשורת הקווית התרכזה במרכזייה, מרכ' 22, והיא נמצאת בבונקר הפיקוד ומשם ניתן לחבר גם את הקשר הקווי אחורה אל המפקדות.²

הפריסה הקווית מהמעוז אחורה

הפריסה הקווית מהמעוז אחורה התבססה על כבל תת קרקעי, שהונח בתקופת המצרים. המערכת אפשרה קשר מהמעוז אל מפקדת הגדוד ומהמעוז למעוז הסמוך. פריסה בשיטה זו אפשרה גיבוי במידה והתוודך נהרס. הקו תוחזק ע"י כבלרי חיל הקשר ואנשי משרד התקשורת, כאשר המערכת הפנימית במעוז תוחזקה ע"י קשר המעוז. מהגדוד הגזרתי הקשר אפשר קישור אל החטיבה המרחבית. דרך החטיבה היה ניתן לתקשר עם האוגדה ואל ההרמות שמעליה, פיקוד ומטכ"ל. כגיבוי השתמשו באפיקי תקשורת, קשר רדיו ורד"ט.

הדדיות בין המעוזים

עקב תוכנית דילול המעוזים שבעקבותיה נשארו רק 14 מעוזים פעילים מתוך 33 המעוזים הראשונים, נפגעה יכולת ההדדיות בקשר בין מעוזים שכנים. רוב המעוזים היו מחוברים ביניהם בקשר קווי, אך לא כולם. לעיתים לא היה ביניהם קשר קווי עקב המרחק הפיזי ביניהם. הקשר הקווי הונח תחילה על בסיס תשתית מצרית שהייתה פרוסה עוד בזמן מלחמת ההתשה. עד מלחמת יום כיפור התשתיות תוקנו, שופצו והוסבו לצורכי צה"ל, כך שהיו פרוסות בעומק

² ראה נספח פריסה קווית

של 1.20-2.5 מטר מתחת לאדמה, ובקרבת המעוז אף 5 מטרים, ולכן בעת הפגזה ארטילרית הקשר נשאר עדיין תקין.

לדוגמא, בתקופת מלחמת ההתשה תשתית ע"ב ח-10 נפרסה מתחת למים עד למעוז המזח. המבצע אובטח ע"י שייטת 13, צוות מטוסים של חיל האוויר ובוצע ע"י סמג"ד הקשר יען ורד. בנוסף לקשר הקווי, ההדדיות בין המעוזים הייתה באמצעות קשר הרדיו, אשר השתמשו בו רבות. הקשר באותה הגזרה התבסס על קשר תג"מ, ע"י מ.ק 47.

קשר הרדיו במעוז

פריסת קשר הרדיו בתוך המעוז התבססה על רשת פנימית, באמצעות מכשירי קשר תג"מ. השתמשו במ.ק 6. מכשיר קשר נישא ששימש כרשת פנים מוצבית, שנתן אפשרות נידוד בתוך המעוז. רשת זו באה לידי שימוש אך ורק במצב של תנועת מפקדים בתוך המוצב ולקשר תחליפי לעמדת התצפית. הצורך במערכת קשר הרדיו במעוז נבעה מהצורך הפיקודי של מפקד המעוז לשלוט על כלל החיילים.

עקב ההבדלים בין מ.ק 6 לבין מכשירי הVRC, היה ניתן לדבר בין המכשירים רק בתדרים ספציפיים ולא בכלל התדרים עקב ההבדלים ברוחב הפס (בהפרשי התדרים בין אפיק לאפיק).

קשר הרדיו חוץ מעוז

קשר הרדיו מחוץ למעוז התבסס על מכשירי קשר כגון מ.ק 25, מכשיר קשר נישא, אשר היה ניתן לקחת אותו אל עמדת התצפית, ולדבר בעזרתו עם היחידות המתמרנות. מכשיר קשר נוסף הוא מ.ק 47, מ.ק מוסע אשר תקשר בין בונקר הפיקוד, אל הכוחות הניידים. הכוחות הניידים האזינו לרשת הגזרתית ודרכם יצרו קשר עם המעוז. המ.ק היה בהאזנה למבצעים חטיבה ולמבצעים גדוד גזרתי, ברשתות אלו התקיים קשר למחלקות הטנקים (לדוגמא לצורך חילוץ המעוזים). קשר התג"מ היה מספק כדי לתקשר בין הטווחים שנדרשו למעוז בלחימה. לצורכי קשר אחורה, לעיתים נעזר המעוז במערכות ממסר שהיו פרוסות באתרי קשר.

עמידות הקשר במעוזים בזמן המלחמה - יתרונות וחסרונות

כאמור, במעוז היה קיים קשר ע"ב קשר קווי וקשר רדיו. קשר הרדיו שימש גם ליצירת קשר עם כוחות השריון הניידים וגם כקשר פנימי של המעוז. אמינות קשר הרדיו הייתה גבוהה מכיוון שהשתלבה במערכת ממסרים שהייתה פרוסה לכל אורכה של סיני. אך קשר זה היה בעייתי מכמה סיבות - לדוגמא מ.ק. 6 (שהיה מיועד לקשר הפנימי) היה רגיש מאוד למיסוכים, הבטרייה שלו הייתה נגמרת יחסית במהירות, וההספק שבו שידר לא היה מספיק גבוה - מה שגרם לכך שהוא לא הצליח לתקשר ברגע שהיו יוצאים מן המעוז. אנטנות המעוז שהיו נפוצות במלחמת ההתשה, מכיוון שיכלו להורידן בשניות, נפגעו בעת הפצצות הארטילריה הכבדות ואף סיכנו את חייהם של אנשי החיל בתיקון שלהן. אנטנות אלו שימשו את מ.ק. 47, מ.ק. אשר היה רגיש לחסימות. דבר זה הקנה לקשר הקווי חשיבות עצומה. פריסה קווית זו הוכיחה את עצמה וגם כאשר החלה מלחמת יום הכיפורים ועד לנטישת המעוז, היה קשר קווי אל המעוז ואף עד המטה הכללי בעורף. הקשר נפרס ע"פ תוכנית שתוכננה מראש ע"י הקשר"ר, צוותו ועל ידי מג"ד הקשר דאז, תא"ל צבי אמיד, ובה נערכו שינויים קלים על מנת להתאימו סופית. זהו הגורם העיקרי שבגללו הקשר היה כל כך מוצלח - תכנון מקדים נכון, קריאה נכונה של הקרקע וביצוע מדויק בשטח. על תקינות הקשר ניתן ללמוד מעדויות של חיילים בכל הדרגות; אלונה ספטון, חיילת במילואים ששירתה בחמ"ל ברפידים באותה העת, מספרת כי יכלה לשמוע את כל מהלך הלחימה דרך הקשר בכל שעות היום. ב-6.10.73 כאשר צלחו המצרים את התעלה, נחסם קשר הרדיו ולכן הדרישה לקשר הקווי עלתה ברוב האוגדות הנוגעות במלחמה. תוך יומיים לאחר מכן, כל הקשר היה פרוס כבר על חצי האי סיני והמשדרים שניזקו ביום הראשון תוקנו והוחלפו.

אלי"מ במיל', יען ורד מתאר בעדותו כי במהלך שהות החיילים במעוזים, הקשר עבד ונתן מענה זמין וטוב כל כך שאפילו אחד החיילים היה מעביר שיעורי דת בקשר לשאר האנשים בקו. בדו"ח ועדת אגרנט ניתן למצוא את עדותו של אלי"מ אמנון רשף מח"ט 14 דאז, ואת עדותו של מח"ט 275, אלי"מ פנחס נוי, בה מתארים שניהם כי היה קשר תקין עם המעוזים (גם הקשר הקווי וגם קשר הרדיו).

מעבר לכך מציינים כי טיב הקשר היה מעולה, כך היה ניתן להכווין את מטוסי חיל האוויר אל המקום הרצוי בשניות ואף לבצע בעזרתו חבירה של הכוחות על מנת לחלץ את אנשי המעוזים. האלופ (במיל') אריאל שרון מספר בועדת החקירה שבסביבות השעה 16:00 בתאריך 7.10.73 יצר קשר גם ע"ב הקשר הקווי, וגם ע"ב קשר הרדיו עם ארבעה מעוזים שונים על מנת לברר את מצבם ולראות האם אפשר לשחררם. בנוסף, בשעה 17:00 אריאל שרון הצליח עדיין ליצור קשר בטלפון עם אלופ הפיקוד על מנת לתאם איתו את המשך הפעולה.

חסרון הקשר - בטחון מידע:

אחד החסרונות העיקריים והחמורים של הקשר במעוזים הייתה בעיית ביטחון מידע. המידע הועבר בקשר רדיו ללא הצפנה, מה שגרם לכך שהמצרים, שהיו מצוידים בציוד האזנה ותצפיות שקיבלו מהרוסים, יוכלו להיות במעקב אחר כל מה שקורה בגבול ללא בעיה. פער זה גרם לכך שבעת צליחת התעלה המצרים היו מודעים לכל נקודות התורפה של הקו. אך פער חמור וגדול מזה התגלה מקריאת עדותו של סא"ל עזרא אורני, דאז קצין הקשר של חטיבה 247, המספר כי הייתה תחושה שהמצרים מצוידים במערכת איכון המזהה את המקום ממנו מתבצע השידור בקשר ומיד היו משגרים אש כבדה לאזור.

החשש היה כבד ולכן ניתנה פקודה לא לצאת לשידור ללא אישור ממנו באופן אישי; לפתע נראתה נורית הקליטה מהבהבת מה שאומר שאחד החיילים יצא לשידור ללא הסכמתו של אורני. התברר כי החייל לא היה מודע לפקודה החדשה ולכן ניתנה הוראה מיידית לעזוב את המקום, ובאמת תוך דקות ספורות החלו להשתגר לאזור עשרות פגזים. למחרת חזרו לאזור וראו מכתש אחד גדול.

נוסף לכך, בעת נטישת המעוזים הושאר ציוד מסווג מאחור כמו הק"שים ומרשמים, והם נפלו לידם של המצרים.

המעבר מביטחון שוטף למצב חירום:

המעוז אויש ע"י חיילים לוחמים ששינו את גזרתם. לעומת זאת, האלחוטנים והקשרים נשארו באופן קבוע ולכן היו בקיאים בתפעול המעוז על כל תכולתו אף יותר טוב ממפקד המעוז. אך מצב זה גם גרם לשחיקת האנשים והציוד ויצר תחושה של שגרה מתמשכת. בעת תקלה בקשר הקווי, היה צריך לחכות ללילה על מנת לתקן את הקו עקב החשש מה"קופים", אותם צלפים מצרים שישבו על הרמפות ועל עצים בגבול התעלה וירו בכל חייל שנקרא בדרכם, ואז היה רץ הקשר לאורך הקו עם כפפות עד שהיה מגלה את הקטיעה ואז פותר את התקלה. עקב בעיה זו גם פריקת הציוד שהובא למעוזים נעשה בלילה מה שהקשה על שגרת היום-יום.

כאשר הציוד במעוז היה נהרס היו משלימים את החסר מתוך מחסני החירום, פעולה זו גרמה לכך שבעת פרוץ המלחמה וגיוס המילואים היה חוסר בציוד.

בעיה נוספת במעבר לחירום הייתה חלוקת התדרים לכל החטיבות שנכנסו לשטח. עקב העלייה בשימוש ברשת, התדרים שחולקו לגדודים היו בהפרשים קטנים בין אפיק לאפיק, מה שלעיתים גרם להפרעות בקשר.

המעבר מהק"ש חירום להק"ש בט"ש הינו תהליך מורכב המצריך מעקב מתמיד של קציני הקשר החטיבתיים והגדודים על זמינות הרשתות, ומעבר לכך חלוקת ההק"שים והפצתם הייתה בעייתית, מכיוון שכל הזמן נוספו כוחות חדשים אל הלחימה.

השימוש באמצעי הקשר במהלך חילוץ המעוזים

מעוזי הקו תוכננו כאמור להיות עמדות תצפית, ולאחר הדילול נשאר כ-20 חיילים למעוז ובמרחקים בין מעוז למעוז שלא אפשרו סיוע הדדי.
לכן, לאחר פרוץ מלחמת יום הכיפורים, היה צורך לפנות את המעוזים.
דוגמא ראשונה למעוז בקו התעלה באותם ימים הוא "מעוז פורקן".
מעוז פורקן הינו המעוז היחידי שכל חייליו חזרו בשלום הביתה, אותו חילוץ גורלי שתואם באמצעי הקשר, מלווה את אנשי המעוז עד היום. אחד החיילים ששהה במעוז היה חייל מילואים בשם אבי יפה, אבי הגיע לאותו מעוז במסגרת שירות המילואים שלו.
במהלך המחקר קראנו את עדותו של אבי יפה עולה כי באותה תקופה הוא היה מצוי בחוסר אונים משווע כאשר נתקל באטימות בכל הנוגע לחילוץ שלו ושל אנשי המעוז שהיו איתו.
ביום כיפור, כאשר החלו המצרים לצלוח את תעלת סואץ, להפגז ולכבוש את רוב המעוזים, המשיך אבי לתקשר עם שאר המעוזים.
אבי שמע בקשר כיצד החמ"ל התייחס למעוזים כאילו נחרץ גורלם להיהרג ובכל זאת הונעו בסיפורי כזב על חילוצם הקרב.

לאורך כל ההפגזות עלו אנשי המעוז בקשר אל מול "24" (קצין הקשר החטיבתי / קמב"ץ), מתואר שם דו-שיח רציף דרך קשר הרדיו שבו חיילי המעוז נואשים לעזרה וחילוץ, ומבקשים באופן דחוף בקשר סיוע.
אותו קצין המכונה "24" ניסה להרגיע אותם, ביקש מהם להיות חזקים והבטיח (כדברם) הבטחות שווא-שהחילוץ והתגבורת בדרך.

כל השיחה נעשתה באמצאות קשר הרדיו דבר שמדגיש את תקינותו וחשיבותו של הקשר בהתנהלות השוטפת של המעוזים: במהלך השגרה, המלחמה והחילוץ עצמו. לאורך כל ההשיחה של אנשי "מעוז פורקן" ישנם תיעודים של לוחמי המעוזים והקשר שצועקים בקשר ומבקשים חילוץ, אלא שהעזרה כאמור, לא הגיעה באותו שלב.

לאחר שנתקלו באטימות מצד החמ"ל ואותו "24" בכל הנוגע לחילוץ, "חדר" אריאל שרון-מפקד אוגדה 143 באותה התקופה, לקשר של המעוז ודרש שיתייחסו אליו, וטען שיש באפשרותו לחלץ את אנשי המעוז.

שרון עשה שימוש בקו הטלפון החם לתוך המעוז, ומאותו רגע התנהלו שיחות רבות בין שרון וצוות המוצב.

מתוך דבריו של אבי יפה: "לפתע נשמע קולו המוכר של אריק (שרון) שמבקש שישלחו לו הליקופטר, הוא טען "ניתן לחלץ אנשים מהמעוזים".
קולות הפצועים והשבויים נשמעו בקשר-מעוז פורקן היה המעוז היחידי שאנשיו יזמו ופינו את עצמם מהמעוז והגיעו בשלום לביתם.
החיילים של אותו מעוז חמקו בקו מקביל לקו התעלה, צעדו עשרים קילומטר, יצרו קשר אל מול אמנון רשף (מח"ט 14 דאז) שחיכה להם בנקודה בה הם סיכמו להיפגש מראש דרך הקשר ומשם הם פונו לביתם.
בכל הסיטואציה הנוראית הזאת ישנה נקודה אור אחת, נקודה שעזרה ותרמה רבות לחילוץ אותו מעוז - תקינות הקשר!

לאורכה של אותה תעלה היה מעוז נוסף, מתוך רבים, מעוז המזח. הוא היה המעוז הדרומי ביותר בקו המעוזים שנבנו לאורך תעלת סואץ.
המעוז נבנה על לשון יבשה מלאכותית על שפת מפרץ סואץ, הוא היה מוקף משלושת צידיו בשטחי מים והגישה אליו התאפשרה רק דרך ציר לכסיקון.
מעוז המזח עמד מול מתקפות חוזרות ונישנות מצד המצרים במשך שמונה ימים וספג אבדות קשות.
במאמר "מעוז המזח במלחמת יום הכיפורים" מתואר כי המעוז היה נתון במצור וכי חייליו המשיכו באופן רציף לעלות בקשר ולבקש סיוע ("ברשת הקשר המשיך המעוז לטווח את הארטילריה ולבקש סיוע").
בהמשך מתוארת אוירה קשה ששררה במעוז. מספר הפצועים גדל והיה חשש של חדירה מצרית למעוז.

לכל אורך המתקפה המשיכו חיילי המעוז לדווח ברשת הקשר על כל מה שהתרחש באזור (לדוגמא: פגיעות של מסוקי חיל האוויר באזור), בנוסף הם המשיכו לדווח בקשר על תנועת האויב ובבקשות של סיוע.
עניין שמדגיש את האפשרות של חיילי המעוז לעדכן באופן שוטף על כל מה שהתנהל בגזרה ע"י שימוש בקשר באופן יומיומי.

ככל שעברו הימים מתואר כי חיילי המעוז הבחינו שברשת הקשר לא נשמעו עוד יתר המעוזים וכך הבינו כי הם היחידים שנותרו בגזרה הדרומית, כך שהקשר היווה גם מוקד של "חדשות" מאותם מעוזים על קו התעלה.

מתוך השיחות שקיים מפקד המעוז ברשת הקשר לא הסתמנה אפשרות של חילוץ או סיוע.

ב-12 באוקטובר אלוף פיקוד דרום דאז, שמואל גונן גורודיש, דן עם האלוף אלברט מנדלר ז"ל על אפשרות כניעה במידה ויוכח שהמעוז אינו יכול להחזיק מעמד.

הודעה זו על כניעה נמסרה למעוז ברשת הקשר ומפקדיו נדהמו מתוכן ההודעה.

חיילי המעוז עמדו איתנים אל מול אותן מתקפות, ובשלבם הראשונים ללחימה לא הסכימו להיכנע, הם רצו להמשיך ולהילחם.

הפקודה על כניעה ניתנה שלוש פעמים: דרך אגף מבצעים, דרך אלוף הפיקוד ובפעם השלישית ניתנה משר הביטחון דרך מכשירי הקשר באמצעות ממסר.

ההחלטה שקיבלו אנשי המעוז בפעם השלישית הייתה להיכנע.

באותו זמן החלו בהעברת שמות החיילים שהיו במעוז, החיילים שנהרגו או נפצעו, דרך מכשירי הקשר.

מתוך המאמר "מעוז המזרח במלחמת יום הכיפורים": "במשך כל זמן הכניעה דיווח מפקד

המעוז בקשר על המתרחש ומשהסתיימה העברת חיילי המעוז לצד המצרי, נפרד מהכוחות

בעורף והשמיד את מכשירי הקשר ואת הוראות הקשר".

במהלך כל התקופה שבה היה המעוז נתון לתקיפה מהצד המצרי ניתן היה לראות

כי אנשי המעוז הצליחו לשמור על מסגרת מאורגנת למרות כל התנאים הקשים, בדגש על קיום קשר רצוף עם העורף עד להליכתו של אחרון החיילים אל השבי.

אותם אנשי המעוזים (לדוגמא: מעוז פורקן, מעוז המזרח) עמדו בפני תנאי לחימה ומחיה קשים, לא פעם מתואר כי הם הרגישו חוסר אונים ו"לבד" במערכה עצמה.

תחושת התקווה שליוותה אותם הייתה האפשרות שיגיעו לחלץ אותם, חילוץ שהתאפשר רק דרך דו-שיח מתמיד ועקבי דרך רשתות הקשר שאפשרו שיח בין המעוזים, מפקדיהם והכוחות בשטח.

לאורך כל הלחימה מצוין כי הקשר היה תקין, ושימש את המעוזים באופן שוטף.

באמצעות הקשר הצליחו חיילי המעוזים ומפקדיהם לנתח תמונת מצב, לדווח על הנעשה בשטח,

השלמה מבצעת 027

לתמוך באנשי המעוז ולחלץ אותם, כל זה דרך מכשירי הקשר ש"מילאו" את תפקידם באופן מלא ורציף.

לכל מעוז על קו תעלת סואץ שהשתתף במלחמה והיה ב"קו האש" עצמו יש סיפור משלו, דרך התנהלות משלו וכך גם גורלם של אנשי המעוזים היה שונה.

המשותף לכולם הוא שהקשר תמיד עבד, הקשר שימש את אנשי המעוזים בהתנהלות השוטפת של המעוז, שימש אותם לצורכי עדכונים והחשוב בכולם היה שהקשר שימש אותם לחילוץ.

השלמה מבצעת 027

"משימתו של מנהיג היא להביא את אנשיו מהמקום
בו הם נמצאים - למקום שבו הם לא היו מעולם" (הנרי קיסנג'יר)

האם הקשר ענה על הציפיות? דעות הדרגים השונים בחיל

הקשר עם המעוזים בזמן מלחמת יום הכיפורים היה ללא ספק איכותי ויציב בצורה יוצאת דופן. יש לזכור שהמעוזים כולם היו מאחורי קווי האויב מתחילת המלחמה ועד נפילת מעוז המזרח ביום השמיני למלחמה, וקשר יציב ורציף עם יחידה מאחורי קווי אויב, תחת מצור והפגזה ארטילרית כבדה הוא לא מובן מאליו.

דוגמה לקשר שהיה עם המעוזים היא השיחה בין האלוף (מיל') אריאל שרון (מאוי"ג 143) למפקד מעוז פורקן, שוקי, השיחה הוקלטה ע"י אבי יפה, קשר המעוז.
"שרון: תגיד לי... שלום לך.

שוקי: שלום וברכה.

שרון: תגיד לי, כמה טנקים אתה רואה?

שוקי: בסביבות שלושים טנקים.

שרון: האם כל הטנקים בערו?

שוקי: הם כנראה נפגעו אבל בלי לבעור."

בתדפיס ההקלטה ניתן לראות מאוי"ג מדבר עם מפקד מוצב מאחורי קווי אויב ותחת מצור, ועם זאת מספק לו מידע מודיעיני בקשר קווי ללא הפרעה.

מג"ד קשר אוג' 252, אל"מ (מיל') יען ורד - אוגדת הקו, מספר שלמרות הקרבות, עדין היה אפשר לנתב שיחות מהאוגדה אל המעוזים ולדבר עימם בקשר קווי טוב.

הקשר"ר דאז האלוף (מיל') שלמה ענבר, אשר היה ממתכנני הקשר עם המעוזים במלחמת ההתשה והקשר"ר במלחמת יום הכיפורים, מעיד כי הקשר עם המעוזים ללא קשר לנסיבות היה מעבר לציפיות והעדות לכך היא שחיל הקשר והתקשוב הוא החיל היחיד שלא זומן לוועדת אגרנט.

קשר הרדיו הפנימי היה אמין וקשר הרדיו החיצוני עבד בעזרת הממסרים והמפתוחים הפרוסים במרחב הלחימה האחורי. החוסר היחיד שעלה הוא החסך בביטחון קשר אשר חשף את הכוחות לסיגינט הרוסי.

הקשר הקווי היה בנוי היטב והגיבויים אשר התבסס עליהם תפקדו כראוי. לכן תפקד ללא דופי במלחמה, פרט למקרה בודד (הקשר אל מעוז חיזיון). לדבריו ככלל "לא הורגש הקשר" (הקשר מורגש רק שהוא לא עובד) במטכ"ל.

וועדת אגרנט, וועדת החקירה אשר בחנה את ההתנהלות במלחמה לא זימנה את הקשר"ר להיחקר (ראש החיל היחיד שלא נחקר בוועדה), והנחקרים אף אזכרו לטובה את הקשר. לדוגמא עדותו של האלוף במיל' אריאל שרון, מתוך תדפיסי וועדת אגרנט, "חיזיון"... לא היה קשר טלפוני אלא רק קשר רדיו; אל מעוז "פורקן"... היה קשר טלפוני תקין, ואל מעוז "מצמד" שגם אליו היה קשר טלפוני אמין... "לקקן" (לא בגזרתו), גם אליהם היה לנו קשר...". מכל העדויות האלו ניתן לקבל תמונת מצב די עקבית על טיב הקשר עם המעוזים ועל כך שהקשר ענה על הצפיות של הדרג הטקטי הגבוה והדרג האסטרטגי, ואף הדרג האסטרטגי רבתי לפי וועדת אגרנט. כל בעלי התפקידים אשר ראינו וכל העדויות אשר אספנו היו תמימי דעים שהקשר עם המעוזים היה אמין ויציב, ושאנשי המעוזים פעלו ב"גבורה תחת אש על מנת להבטיח קשר למעוז וממנו".

"המעוזים בימינו"

היום המגמה בחיל הקשר והתקשוב היא עבודה עם גיבויים רבים ככל האפשר, כדי שבמקרה ומערכות כלשהן קורסות, תמיד יש קשר. את הגיבויים האלה ניתן לראות בנספחים במרשם. הגיבויים מבוססים על תעדוף שימוש בקשר קווי המגובה ברד"ט (אחורה). כמו במעוזים המקוריים מערכת מעגלית מבוססת טל' 312 אשר מספקת גיבוי משני צדדיה, בנוסף הינו מכפילים את מספר הזוגות העוברים בכל כיוון לגיבוי.

הרד"ט יהיה בעורק T12 מול החטיבה עם מרבב טל' 410 ומצפין טל' 510 בבונקר מרכזת. בנוסף כל מערכת התג"מ תעבור למכלולים, והרשתות חוץ מוצביות יהיו מוצפנות כדי לפתור את בעיית בטחון הקשר.

עוד בביטחון הקשר הוספנו טל' 428 כטלפון אדום שיספק קו אדום מהמעוז אחורה. במקרה של ל"א הוספנו גם גיבוי חד-פס 276 אשר יעבוד על מבצעים ב' חטיבה. עם זאת ישנם מאפיינים רבים של המעוזים שתקפים גם היום. בין המאפיינים ששימרנו, הכפלת בונקר הפיקוד מספק גיבוי מעולה לרשת המעגלית היא אמינה וטובה, התבססות על רשת תג"מ מאפשרת תקשורת נוחה ואמינה גם אם כיום מעדיפים להתבסס על תג"מ.

סיכום, דיון ותובנות

במהלך כל העבודה ניתן לראות שישנו שימוש רב באמצעי קשר על מנת ליצור גיבויים ותשתיות מקסימאליות, לכן נשאלת השאלה האם לא הייתה יתירות בקשר. לאחר שדנו בינינו כל חברי העבודה והבנו שהקשר האמין מבין השניים היה הקשר הקווי, והוא זה שנתן מענה בעת פריצת המלחמה, הגענו למסקנה שהיתירות בקשר הייתה נחוצה והוכיחה את עצמה עד לנטישת המעוזים.

למדנו את רמת חשיבות ניתוח השטח והתכנון המקדים לאור האיומים הידועים לנו, וגם את אלו שלא ניתן לצפות, על מנת לעמוד במשימה. בשיטה דומה אנו עובדים כיום, ערך ה"מודל" וההערכות המקדימה מושרש גם כיום בחיל בקורסים השונים.

דרך העבודה הכרנו יותר מעמיקה את מלחמת יום כיפור ואת קו המעוזים בפרט, יתרונותיהם, חסרונותיהם, וההתלבטות שהייתה לגבי הצבתם באזור. זכינו להיפגש עם גורמים בכירים בחיל באותה התקופה, לשמוע עדות על המלחמה ממקור ראשון וללמוד על הקשר מזוויות ראייה שונות, החל מהחייל הפשוט ועד לדרגת הקשר"ר. מן הסיפורים והעדויות הרגשנו את המאמץ של חיילי המעוזים באותה התקופה על מנת לגרום לקשר לעמוד ולהצליח בצורה מקסימאלית ותוך סיכון חייהם, זוהי דוגמא לדבקות במשימה וחתירה לניצחון שהורגשה כמתואר מאותה התקופה עד היום.

הכרנו את מורשת החיל, למדנו והפקנו רבות הן מעבודת המחקר והן מהכלים שרכשנו במהלך כתיבתה. העבודה חיזקה את הגאווה התקשובית שלנו, כעת אנו שמחים להיות חלק מחיל שתיפקד בצורה יוצאת דופן בזמן מלחמה כל כך קשה ומפתיעה. שמחנו לגלות שכלל המערכות פעלו ותפקדו כמתוכנן. אנו מקווים שנצליח להשתמש בכל מה שלמדנו בתבונה במהלך תפקידנו כקצינים בחיל הקשר והתקשוב.

ביבליוגרפיה

ראיונות :

- ראיון עם אל"מ יען ורד – מג"ד קשר אוגדה 252 דאז.
- ראיון עם עידו רטן – סמג"ד קשר אוגדה 252 דאז.
- ראיון עם אלוף במיל' שלמה ענבר – הקשר"ר באותה התקופה.
- ראיון עם סא"ל יהודה מתיתיהו – מש"א 7300

כתבות וספרים :

- כפרות – סימה רודריג.
- כתבה "שמענו את כל הקרבות דרך האלחוט" מאת אלונה ספטון – פורסם ב"ישראל היום" בתאריך ה-29.08.13
- ספר "קשרי מעוז" מאת גיורא שנר.

אינטרנט :

- עדותו של אבי יפה – תקציר הסיפור מתוך האתר (www.aviyaffe.co).
- אתר הנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב – www.amutakesher.org.il
- תיעוד ועדת חקירה של ועדת אגרנט – ישיבה קכ"ט 29.7.74 של העד אלוף (במיל') אריאל שרון.
- תיעוד ועדת החקירה של ועדת אגרנט – העד אל"מ (במיל') אמנון רשף מח"ט 14.
- תיעוד ועדת החקירה של ועדת אגרנט – העד אל"מ (במיל') פנחס נוי מח"ט 275.

בית הספר הארצי לתקשוב
ענף מפקדים
השלמה מבצעית 027

-שמור-
עמוד 20 מתוך 22

נספחים

העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב

השלמה מבצעית 027

"משימתו של מנהיג היא להביא את אנשיו מהמקום
בו הם נמצאים - למקום שבו הם לא היו מעולם" (הנרי קיסנג'יר)

האתר להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב הוקמה ב-25.9.89 (בי באלול תשמ"ט) בעיר יהוד. העמותה הוקמה ע"י יוצאי החיל והמשפחות השכולות כזרוע משותפת להנצחת חללי החיל ולקידום מטרות העמותה ביניהם - הקמה, תחזוקה וטיפול של אתר ההנצחה, קיום פעילויות ואירועים לשימור, תיעוד והנחלת המורשת, טיפוח הקשר עם יוצאי החיל ועוד. אתר ההנצחה כולל כמה אגפים ומכלולים, המהווים מכלול אחד שלם, כאשר כל אחד מהם עומד גם בזכות עצמו:

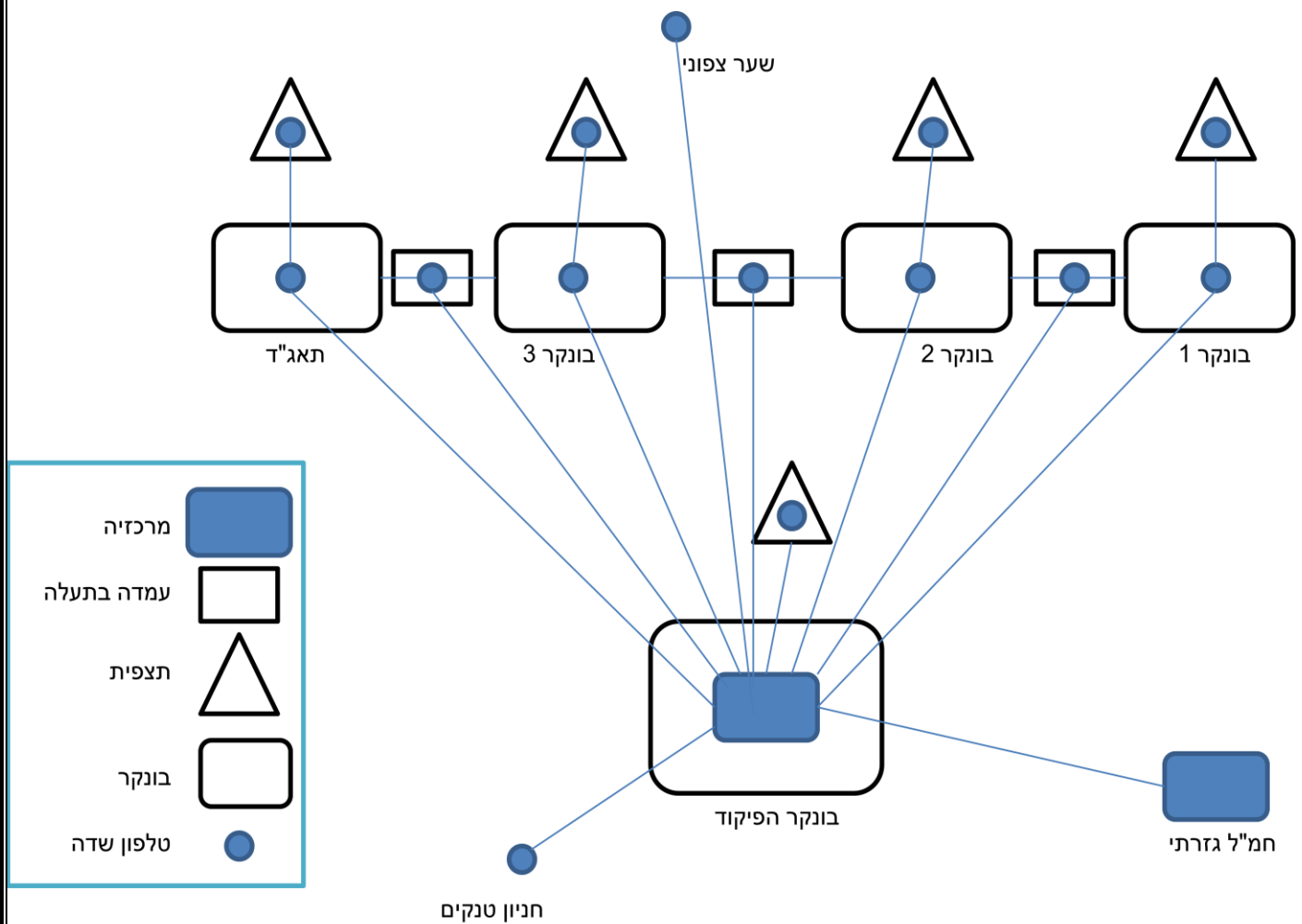
- אגף ההנצחה- הכולל את היכל שמות מונצחי החיל ואת אולם שמות חללי העיר יהוד.
- אגף הטכנולוגי- המהווה מרכז הכשרה והעשרה מקצועית בנושאי תקשורת ומחשבים, מרכזת מורשת ואולם כנסים.
- מכלול חיצוני- גן הנצחה, אנדרטת זיכרון ורחבת טקסים והעצרות.

צורת המבנה מזמינה את המבקר להתקדם בהדרגה מגן ההנצחה, דרך רחבת הטקסים לקראת המפגש עם אתר ההנצחה- ייעודו המרכזי של האתר.

מרשם טלפוני במזח

השלמה מבצעת 027

"משימתו של מנהיג היא להביא את אנשיו מהמקום
בו הם נמצאים - למקום שבו הם לא היו מעולם" (הנרי קיסנג'יר)

